

Elna Persson – Högerns pionjär i Lund

CHRISTINE JÖNSSON

I Lund har det genom åren funnits många starka och framgångsrika kvinnor såväl inom politik som universitet, kyrka och näringsliv. Jag vill bland viktiga nutida pionjärer nämna Sveriges första kvinnliga biskop Christina Odenberg och tidigare rektorn för universitetet Boel Flodgren.

När jag engagerade mig i lundapolitiken i början av 1970-talet fanns det många kvinnliga förebilder. Bland de mer aktiva var socialpolitikern Gunnel Frostell och senare Gun Hellsvik och Annika Annerby-Jansson, båda under perioder ordförande i kommunstyrelsen. Jag fick också klart för mig att 1950- och 60-talets starka kvinna var Ingeborg Westerström som med bravur skötte de tunga sociala frågorna och satt i fullmäktige under två decennier. Om Ingeborg finns många berättelser inte minst om hennes förmåga att med styrka, kunskap och inte minst viss kvinnlig list nästan alltid få som hon ville.

Hur började det? Vem var den första kvinnan i fullmäktige? Detta undrade jag länge över tills jag nu fick en möjlighet att själv leta efter svaret. Det har varit en mycket intressant resa.

Elna Persson var lantbrukardottern från Svalöv i Skåne, som utbildade sig till småskollärare och som senare tillsammans med en kvinnlig kompanjon öppnade affär på Lilla Fiskargatan 23 i Lund. Elnas samhällsintresse gjorde henne till en viktig pionjär inom såväl politiken som yrkeslivet.

Elna Persson föddes den 31 december 1866 som dotter till lantbrukare Per Nilsson och hans hustru Anna f. Hellichius. Hon utbildade sig till småskollärare vid seminariet i Lund. Hon tog sin examen 1886, arbetade som lärare i Östra Karby 1887 och i S:t Peters Kloster i Lund åren 1888–1896. Elna drev sedan en vitvaruaffär i Lund åren 1896–1934. Hon avled den 19 november 1942, 76 år gammal, och ligger begravd på Norra Kyrkogården i Lund.

Det finns mycket som är intressant med Elnas livsval. Hon sökte sig till den möjlighet som fanns för att få utbildning i 1800-talets Sverige, men hon lämnade sitt yrke för att satsa på egen affär tillsammans med en kompanjon.

Det mest fascinerande med att studera Elnas gärningar är hennes starkt uttalade politiska och samhällseliga intressen. Hon var aktiv i Lunds manufaktur/handelsförening och i Skånes köpmannaförbund. Dessutom var hon styrelseledamot i Föreningen för Kvinnans Politiska Rösträtt, i Fredrika-Bremer-Förbundet, i det Borgerliga Valförbundet och dess kvinnoförbund både på lokal- och riksnivå. Elna var huvudman i Sparbanken i Lund, där hon blev invald 1925, troligen som en av de första kvinnliga huvudmännen såväl i Lund som i Sverige. En sann pionjär med många bollar i luften.

I stadsfullmäktige och landsting

Den första kvinnan i Lunds stadsfullmäktige var socialdemokraten Hanna Persson. Hon valdes in redan vid 1911 års fyllnadsval och kom därmed in i fullmäktige från och med 1 januari 1912. Det var det första valet i Lund efter det att kvinnor fått rätt till kommunal representation. Hanna Persson kom in på en lista med beteckningen ”Vänstern”, en valsamverkan mellan socialdemokrater och frisinna.

Vid 1912 års ordinarie val hade fullmäktigeförsamlingen utökats från 32 till 42 ledamöter. Då ökade också antalet kvinnor från en till tre. Förutom Hanna Persson kom då också Elna Persson och Anna Bugge-Wicksell in i fullmäktige. Elna satt sedan i fullmäktige i 20 år.

I detta sitt första val kandiderade Elna inte för Högern utan kom tillsammans med Anna Bugge-Wicksell in på en lista som benämndes ”Kvinnorna”, medan Hanna Persson valdes in på en ren arbetarlista. Dessa tre kvinnor med olika ideologiska bakgrunder blev lundapolitikens viktiga kvinnliga pionjärer. Från och med nästa val, 1916, kandiderade Elna för Allmänna Valmansförbundet. I Lund benämndes listan Borgerliga Valförbundet, medan Anna Bugge-Wicksell stod socialdemokraterna nära. Politisk ideologi verkade de första åren inte ha haft så stor betydelse utan kampen för kvinnlig rösträtt var partiöverskridande för de första kvinnorna. Så var det också i Föreningen för Kvinnans Politiska Rösträtt, i synnerhet före 1911 och kvinnolistan är ett exempel. Detta beskrivs också i minnesboken ”Lunds arbetarkommun 100 år”.

Elnas tidigare erfarenheter som lärare gjorde henne till ledamot av olika styrelser med anknytning till utbildning. Hon var under lång tid ledamot av både folkskolestyrelsen och styrelsen för den kommunala flickskolan samt den praktiska hushållsskolan och skolbarnshemmet i Lund. Elna fick stora

Elna Persson.

möjligheter att påverka den lokala politiken under sina år i fullmäktige. I decembersammanträdet 1913 valdes hon till det första tyngre uppdraget, som ledamot i stadsrevisionen. Åren 1923–1934 var hon ledamot av beredningsutskottet, som beredde fullmäktigeärendena, jämförbart med dagens kommunstyrelse. Första åren satte Elna inte så många spår i protokollen, men hon yttrade sig i ärenden om restriktivare alkoholutskänkning, ett förslag från Anna Bugge-Wicksell, och hon yrkade bifall till ytterligare polistjänster.

I letandet efter uppgifter om Elnas gärning framträder bilden av en stark kvinna med politiska hjärtefrågor, som hon hårt driver. Samtidigt framtonar en kvinna som lärt sig att ligga lågt och med diplomati ge sig in i en manlig värld för att med idogt arbete vinna respekt.

Under hennes sista fullmäktigeår 1934 var Elna Persson en mycket mer etablerad politiker som ofta talade i frågor om utbildning, inte sällan i frågor om ekonomiska beslut vid uppförande av nya skolor och ytterligare tjänster.

Elna Persson blev även engagerad i sjukvårdsfrågor och invaldes till att börja med som suppleant i landstinget i Malmöhus län redan 1919, det första valet efter det att kvinnor fick bli förtroendevalda i landstingen. Där ingick hon bland annat i direktionen för Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund från och med 1921. Man kan konstatera att hennes politiska liv inriktades intressemässigt mot utbildning och sjukvård.

Som nämnts var Elna tidigt medlem av Föreningen för Kvinnans Politiska Rösträtt och kandiderade till fullmäktige först på en kvinnolista. Nästa val ställde hon upp på Borgerliga Valförbundets lista. Även om hon liksom de flesta kvinnor fick sina förtroendeuppdrag inom sektorerna utbildning och sjukvård, visar det sig att hon bryter mönstret genom att fungera både som revisor och huvudman i Sparbanken, båda sådana ekonomiska områden, där männen brukade ha så stark dominans att det sällan gavs plats för kvinnor.

Elna Persson som affärsidkare

I boken ”Handelsidkerskor i Lund – till minne” kan man bland annat läsa om Elna Persson och hennes verk som såväl handelsidkare som politiker. Här finns en beskrivning av Elna som stor och kraftig, med viljestarkt ansikte, mörkt hår i mittbena samt blicken – klok och med värme. Här framkommer också omdömen om Elna som ”den första kvinnoasakskvinnan i Lund” och ”den enda karlen i Lunds stadsfullmäktige”.

Tidningen ”Landsföreningen för Kvinnans Politiska Rösträtt” skriver om Elna i samband med hennes 50-årsdag 1916. Det konstateras att hon är allmänt känd och välaktad för sitt arbete. Här beskrivs också hennes välskötta linneaffär och att hon är respekterad av sina manliga kolleger i fullmäktige. Elnas personlighet sammanfattas i uttryck som ”hennes klara huvud”, ”sakliga reda”, ”sunda omdöme”, ”omutliga rättskänsla”, men också hennes ”gladlynta humor”.

Liknande omdömen om Elna Persson finns i ett brev från Per Wessner i anledning av en utställning i Lund om kvinnliga förebilder 1976. Han beskriver henne som en stark kvinna hans familj lärde känna när hon vid 20 års ålder nyss utexaminerad kom till Värpinge skola som lärare. Hon blev lärare för Pers far, god vän med dennes föräldrar och med hela familjen, framför allt med Pers faster, som blev hennes kompanjon när hon startade sin butik för linne och spetsar. Per Wessner skriver, att Elna kom från en familj med en stor barnskara. Ett flertal sykon emigrerade till USA. Två systar stannade dock kvar i Sverige och bosatte sig i Lund. System Cecilia var först baderska och drev sedan en paraplyaffär på Lilla Fiskargatan. System Maria blev småskollärare på Lilla Kloster i Lund. Liksom Elna förblev systarna ogifta.

Per beskrev också en händelse i slutet av 30-talet, då Elna och ett antal damer diskuterade kvinnliga präster. Elnas retorik kom väl till pass då hon försökte övertyga en vän till familjen, tillika präst, om fördelen att tillåta kvinnliga präster.

Både i Per Wessners brev och i samtal med Greta Wessner, Pers yngsta syster, framstår Elna som mycket social och man får bilden av en person som tyckte om att umgås med folk och som gillade att diskutera. Per beskrev hennes vänskap med Inez Möller, i Lund ännu bekant genom Inez Möllers stiftelse, ett äldreboende. Inez Möller var musiklektörin och bodde i våningen ovanför Elnas butik. Greta berättar, att Elna och Inez ofta livligt diskuterade nyheterna i dagstidningen. Inez var en proper dam med spetsar

och hätta medan Elna beskrivs som betydligt mer jordnära.

Elnas affär blev ett ställe dit man kom för att diskutera politik. Två av hennes vänner inom politiken var högermannen Sigurd Timberg och socialdemokraten Anders Eriksson. Elna karakteriseras som politiskt pragmatisk, en realpolitiker. Pers beskrivning av Elna ger en bild av en person med stort och rörligt intellekt, slagfärdighet, humor och ett stort varmt hjärta.

Min egen reflexion är att hon var en osedvanligt stark person, en kvinnlig pionjär såväl inom handeln som inom politiken i lundensisk historia, en person som, genom sin starka vilja att engagera sig, banat vägen för många kvinnliga efterträdare såväl inom affärlivet som i politiken.

KÄLLOR

Otryckta källor

Lundasamlingen, Lunds stadsbibliotek:

Margareta Berger: *Handelsidkerskor i Lund – till minne*. Red. Erik Moberg

Brev från Per Wessner 1976-01-26

Intervju med Greta Wessner, våren 2007

Tryckta källor

Lunds stadsfullmäktiges protokoll åren 1913–1934.

Tidningen *Landsföreningen för Kvinnans Politiska Rösträtt*. 1917, nr 1.

Bearbetningar

Gunnar Carlqvist: *Sparbanken i Lund 1833–1933*.

Lunds arbetarkommun 100 år, Lund 2001

Lundström, N.S.: *Svenska kvinnor i offentlig verksamhet*. Uppsala 1924

Stadsfullmäktige i Lund 1913–1937 Lund 1940